

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України 24 квітня

2024 року № 578

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Дьякова Альбіна Андріївна,
(власне ім'я, прізвище здобувача)
1998 року народження, громадянин Україна,
(назва держави, громадянином якої є здобувач (ка))
освіта вища: закінчила у 2022 році Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого (найменування закладу вищої освіти)
за спеціальністю (спеціальностями) Право
(за дипломом)

працює старший лаборант в кафедра державно-правових
(посада) (місце основної роботи, підпорядкування, місто)
дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені
В.Н. Каразіна, Міністерства освіти і науки України, м. Харків
виконала акредитовану освітньо-наукову програму підготовки доктора філософії (PhD).
Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна (повне найменування закладу вищої освіти)
Міністерства освіти і науки України, м. Харків від «29» квітня 2026 року № 0114-1/183
(наукової установи), підпорядкування (у родовому відмінку), місто)
зі змінами (за наявності), внесеними наказом від « » 20 року № ,
у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –

Віталій СЕРЬОГІН, доктор юридичних наук, (12.00.01. – теорія та
історія держави і права; історія політичних і правових учень; 12.00.02 – конституційне
право; муніципальне право), професор, професор кафедри конституційного і
муніципального права; декан юридичного факультету Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна.

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Рецензентів – Марк ВОРОНОВ, кандидат юридичних наук (спеціальність
12.00.02 – конституційне право), доцент, доцент кафедри конституційного і
муніципального права юридичного факультету Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Олександр ПЕРЕДЕРІЙ, кандидат юридичних наук
(спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і
правових учень), доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського національного університету імені
В.Н. Каразіна

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Офіційних опонентів – Дмитро БЄЛОВ, доктор юридичних наук (спеціальність 12.00.02 –

конституційне право; муніципальне право), професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Наталія ЖУК, кандидат юридичних наук (спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень), доцент, старший науковий співробітник сектору порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України.

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

на засіданні « 30 » червня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право

(галузь знань)

Альбіні Андріївні Дьяковій

(власне ім'я, прізвище здобувача (ки) у давальному відмінку)

на підставі публічного захисту дисертації «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні»

(назва дисертації)

за спеціальністю (спеціальностями) 081 Право

(код і найменування спеціальності (спеціальностей))

відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, м. Харків

(найменування закладу вищої освіти (наукової установи), підпорядкування, місто)

Науковий керівник: Євген ГРИГОРЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада)

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису (наводиться аналіз дисертації щодо дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами)).

У дисертації сформульовані концептуальні положення, висновки та рекомендації, які мають певний ступінь новизни, зокрема:

уперше:

– запропоновано запровадження пенітенціарного конституціоналізму як виду конституціоналізму, якому притаманний особливий режим взаємодії правової держави в особі пенітенціарної системи та засудженого, що гарантує збереження останньому повноцінної людської гідності через запровадження оптимального режиму відбування покарання та дотримання пропорційності при запровадженні правообмежень;

- сформульовано підхід, пов'язаний із втіленням вимог пенітенціарного конституціоналізму щодо реалізації компенсаторної складової конституційно-правового статусу засуджених (правові принципи, права, права-гарантії). З огляду на це, така складова повинна забезпечити: 1) збалансованість та цілісність конституційно-правового та інших похідних від нього правових статусів засуджених; 2) поетапну, сталу та послідовну конституціоналізацію прав і свобод засуджених; 3) сприяння реалізації головного призначення відповідної категорії суб'єктів – засуджених та пенітенціарної системи, забезпечуючи таку взаємодію людини та держави, що не суперечила б принципу людиноцентризму; 4) виконання такого перспективного завдання у вигляді належного відбування покарання та досягнення останнім тих завдань, що на нього покладається;

законом, а також забезпечення законності, правопорядку та дисципліни у державі та суспільстві в цілому;

- запропоновано розуміння юридичної відповідальності засуджених як елемента, що, не входячи безпосередньо до структури конституційно-правового статусу засуджених, є з одного боку підставою для набуття такого статусу, а з іншого може виступати чинником для подальшої трансформації такого статусу з більш суттєвим рівнем правообмеження. Характеристика юридичної відповідальності як однієї з підстав набуття такого статусу пов'язана з тим, що статус засудженого набувається саме на основі юридичної відповідальності у результаті вчиненого правопорушення. Якщо б особа не вчинила кримінального правопорушення та не несла у результаті цього юридичної (кримінальної) відповідальності, то вона б і не набула статусу засудженого. У свою чергу, розуміння юридичної відповідальності як чинника трансформації відповідного статусу пов'язано з тим, що таку якість вона набуває у разі вчинення особою вже у статусі засудженого правопорушення та несення відповідного виду юридичної відповідальності з більш суттєвими правообмеженнями;

удосконалено:

- теоретичні положення щодо розуміння засуджених як повноцінних носіїв конституційних прав і свобод через урахування низки обставин, як юридичного характеру, так і фактичного. Єдність фактичного і юридичного витікає з особливостей конституційно-правового статусу особи, оскільки цей статус з одного боку передбачає закріплення його відповідних елементів у Конституції України (юридичні обставини), а з іншого – він передбачає таке становище особи, за якого чітко прослідковуються важливі аспекти взаємодії, як з державою, так і з суспільством, а також має місце соціальна значущість фактичного становища такої особи та / або її діяльності (фактичні обставини);

- підходи щодо структурної компоновки елементів конституційно-правового статусу засуджених, яка базується на Конституції України та передбачає послідовне закріплення та розкриття прав, свобод, законних інтересів, а лише після них обов'язків;

- розуміння правових принципів конституційно-правового статусу засуджених (верховенство права, законність, рівність та рівноправність тощо) як потужних доміант, що здійснюють стабілізуючий, гарантуючий та актуалізуючий вплив на такий статус та в цілому, реальне становище засуджених двома шляхами. По-перше, вони здійснюють вплив на правотворчість у сфері формування правових засад як реального становища засуджених, так і функціонування пенітенціарної системи та процесу відбування покарання. По-друге, вони впливають безпосередньо на конституційно-правовий статус, визначаючи особливості реалізації відповідних норм або виступаючи основою для урегулювання відповідної ситуації за умови відсутності чи пробільності потрібних правових норм. Принципи конституційно-правового статусу засуджених, спираючись на принципи загально конституційного статусу мають свою специфіку, яка відбиває, у першу чергу, потребу виконання цілей та задач виконання покарання та здійснення державної пенітенціарної політики;

- розуміння закономірностей між запровадженням на рівні окремих конституцій високих стандартів прав засуджених та історичними проблемами функціонування пенітенціарних систем у відповідних країнах;

- теоретичні підходи до розуміння обґрунтованості ухвалення вироків іменем України: не лише потребою визначення базового суб'єкта відповідальності за правосудність вироків, але й необхідністю визначення того, хто буде відповідати за подальшу долю особи, як вчинила кримінальне правопорушення та яка відбуває покарання;

дістали подальшого розвитку:

- підходи щодо визначення основних чинників, які актуалізують правообмежувальну функцію Конституції України у пенітенціарній сфері, до яких віднесено: 1) наявність у цій сфері суб'єктів зі значними владними повноваженнями щодо окремих осіб чи груп, що не мають на противагу таким суб'єктам владних повноважень та є не фактично і юридично не рівними ним; 2) закритість установ, де реалізуються відповідні владні повноваження, що тягне за собою мінімальність, а у деяких випадках і повну відсутність здійснення зовнішнього соціального контролю; 3) невідворотність наслідків протиправної діяльності

суб'єктів владних повноважень щодо засуджених та спотворення цілей, які у демократичному суспільстві стоять перед покаранням;

- наукові підходи до інтерпретації положень частини 3 статті 63 Конституції України в аспекті конструювання конституційно-правового статусу засуджених. Запропоновані підходи передбачають такі аспекти: 1) про користування конституційними правами та про відповідні обмеження ідеться на конституційному рівні, що підкреслює особливий підхід конституцієдавця до вирішення питань гарантування прав і свобод засуджених; 2) вищенаведені положення установлюють загальне правило, у відповідності до якого засуджені користуються всіма правами людини й громадянина, передбаченими Конституцією України. Саме тому, обмеження тих чи інших прав і свобод фактично розглядається як виняток; 3) винятковий характер обмежень прав і свобод засуджених знаходить свій прояв у чіткій вказівці на юридичний механізм таких обмежень;

- пропозиції щодо підсилення гарантій конституційно-правового статусу засуджених, що полягають у розробці, поширенні та врученні під підпис всім засудженим пам'ятки (у паперовому вигляді та можливо у вигляді додатку до планшету) про права, свободи та механізми їх реалізації та захисту, яка передбачена законом та її наявність у кожного засудженого є предметом перевірки з боку відповідних суб'єктів;

- пропозиції щодо удосконалення положення частини третьої статті 63 Конституції України та формулювання його у такому вигляді: «Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду з урахування потреби у повноцінному розвитку особистості засудженого». Така пропозиція подається у контексті формування конституційного запобіжника щодо необґрунтованих обмежень конституційних прав і свобод засуджених, а також конституційної передумови для досягнення покаранням тих гуманістичних цілей, які повинні формулюватися з урахуванням досягнень сучасного пенітенціарного конституціоналізму;

- підходи до побудови кримінально-виконавчого законодавства з урахуванням принципу верховенства права, який буде виступати як гарантія належної його реалізації та удосконалення шляхом наповнення конституційно-правового статусу засуджених сучасними інтерпретаціями прав людини та підходами до розумного обмеження державно-правового примусу;

- пропозиції щодо поступового звуження реалізації інституту судимості та приведення його до сучасних гуманістичних вимог конституційних вимог, обмеживши її реалізацію лише щодо виконання публічно-владних повноважень;

- конституційні підстави для обмеження прав і свобод засуджених шляхом доповнення у частині першій статті 64 Конституції України після слів «Конституцією України» словами такого змісту: та встановлених законом з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку, здоров'я населення, попередження злочинів та належного відбування покарання;

- підходи щодо безпосереднього застосування конституційних принципів та загальних засад права (всіх загально-правових принципів) у межах правореалізації та зокрема правозастосування у сфері правового становища засуджених у разі неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює відповідні суспільні відносини.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій (наводиться аналіз наукових публікацій щодо дотримання вимог пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії) (зазначити наукові публікації):

1. Дьякова А. А. Юридичні підстави для обґрунтування правового статусу засуджених як носіїв конституційних прав і свобод. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2023 Вип. 35. С. 79–85.

DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-08>

URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21304>.

2. Дьякова А. А. Фактичні обставини для розуміння засуджених як носіїв конституційних прав і свобод. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2023. Вип. 36. С. 71–79.

DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-08>

URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21700>.

3. Дьякова А. А. Конституційні права та свободи як основа конституційно-правового статусу засуджених. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 11. С. 24–26. URL: https://lsej.org.ua/11_2025/5.pdf.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-11/3>

URL: https://lsej.org.ua/11_2025/5.pdf.

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти) та висловили зауваження:

СЕРЬОГІН Віталій Олександрович, доктор юридичних наук, (12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень; 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право), професор, професор кафедри конституційного і муніципального права; декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (голова ради).

Роботу оцінено позитивно, зауважень немає.

БЄЛОВ Дмитро Миколайович, доктор юридичних наук (спеціальність 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право), професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (**офіційний опонент**)

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. На с. 18 дисертації авторкою виділяється пенітенціарний конституціоналізм з огляду на важливість галузевого втілення положень сучасного конституціоналізму та його ідей. Формулюючи таку обґрунтовану та цікаву пропозицію, дисертантка спирається як на загальний концепт конституціоналізму, так і наводить приклади «галузевих конституціоналізмів» – адміністративного, інформаційного тощо. Разом із тим, взаємозв'язок та співвідношення пенітенціарного конституціоналізму з іншими «галузевими» видами конституціоналізму у дисертаційному дослідженні не розкрито.

2. Дисертанткою у підрозділі 1.3. було досить ретельно проаналізовано міжнародно-правові засади та зарубіжний досвід конституційного регулювання правового становища засуджених. Такий підхід мав би дати підстави для формулювання пропозицій щодо удосконалення як Конституції України, так і кримінально-виконавчого законодавства в частині закріплення та реалізації прав і свобод засуджених. Чинний КВК України було ухвалено 11 липня 2003 року та до нього вже було внесено багато змін і доповнень. Зважаючи на сьогодишню тенденцію до рекодифікації базових кодексів (зокрема, ідеться про Цивільний кодекс України та Кодекс України про адміністративні проступки), то недоліком дисертаційного дослідження вбачається те, що авторка не висловила свого ставлення до рекодифікації кримінально-виконавчого законодавства.

3. У підрозділі 1.3. дисертантка наводить непоодинокі приклади того, як засади правового статусу засуджених у зарубіжних країнах отримують закріплення на конституційному рівні, втім у дисертації відсутній аналіз причин такого закріплення та їх порівняння з причинами, які призвели до появи в чинному Основному Законі України частини третьої статті 63.

4. На сторінці 180 дисертаційного дослідження пропонується частину першу статті 64 Конституції України доповнити після слів «Конституцією України» словами такого змісту: та встановлених законом з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку, здоров'я населення, попередження злочинів і окремо вказати на таку ціль як належне відбування покарання та досягнення покаранням відповідних цілей. При цьому вказується на те, що запровадження такої узагальнюючої норми, де буде акумульовано відповідні цілі.

суттєво доповнить конституційний текст, створить умови для належного обмеження прав і свобод, у тому числі, і засуджених, а також буде відповідати міжнародним стандартам. Разом із тим, виникає питання про те, де повинні бути визначені «відповідні цілі покарання»: у Конституції чи в законі? Якщо відповідні цілі будуть визначені у законі, то чи існують критерії щодо їхнього реального наповнення? Адже волонтаристський підхід до цього питання може спотворити дію всіх вище запропонованих конституційних запобіжників щодо необґрунтованого обмеження прав і свобод засуджених.

ЖУК Наталія Анатоліївна, кандидат юридичних наук (спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень), доцент, старший науковий співробітник сектору порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України (**офіційний опонент**)

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. Так, на рівні наукової новизни висновків і висновків висувається «пропозиція щодо удосконалення положення частини третьої статті 63 Конституції України та доповнення її норми, що «Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду» словосполученням «з урахуванням потреби у повноцінному розвитку особистості засудженого» з урахуванням потреби у повноцінному розвитку особистості засудженого» (с. 10, 80), що не вважається нами змістовно доцільним, враховуючи наступне. Категорія «особистість», яка розуміється як «типовий спосіб людини сприймати, мислити та діяти», є відносною з точки зору моралі та етики і не означає апріорі позитивну характеристику людини та її здатність мислити і діяти зразково з точки зору закону. Більш того, засуджений, як і будь-яка інша людина, може існувати як абсолютно аморальна особистість, яка свідомо ігнорує загальноприйняті етичні норми, а його поведінка може включати цинізм, обман або відверте нехтування правами інших. Отже, «повноцінний розвиток» такої особистості засудженого сприятиме досягненню цілей, протилежних цілям юридичної відповідальності. Окрім цього, оскільки однією з функцій покарання є виховна, акцент у разі визнання необхідності внесення змін до Конституції України в цій частині, доцільніше, на нашу думку, робити на тому, що обмеження прав людини і громадянина мають враховувати необхідність, у першу чергу, перевиховання засудженого, формування у нього законослухняної поведінки, поваги до прав інших людей та суспільних норм, що в комплексі запобігає вчиненню нових злочинів.

2. Попри загальне позитивне сприйняття ідеї щодо необхідності підсилення гарантій конституційно-правового статусу засуджених, у тому числі, шляхом «поширення контролю громадянського суспільства над ...установами пенітенціарної системи» (с. 176, п. 9 Висновків до Розділу 2), пропозицію щодо запровадження «розробки, поширення та вручення під підпис всім засудженим пам'ятки (у паперовому вигляді та можливо у вигляді додатку до планшету) про права, свободи та механізми їх реалізації та захисту, яка передбачена законом та її наявність у кожного засудженого є предметом перевірки з боку відповідних суб'єктів», озвучену на рівні висновків (с. 171) та положень наукової новизни, що дістали подальшого розвитку (с. 9), не можна вважати змістовно цілком інноваційною, враховуючи наявність правового врегулювання в Україні цього питання у статті 107 Кримінально-виконавчого кодексу України, згідно якої адміністрація установи виконання покарань або слідчого ізолятора зобов'язана надати засудженим **інформацію** про їхні права та обов'язки (ст. 8 КВК України), а також роз'яснити умови відбування покарання, що здійснюється під особистий підпис одразу після прибуття засудженого до установи в процесі його реєстрації.

3. Недостатньо обґрунтованими уявляються позиції наукової новизни в контексті «удосконалення теоретичних підходів до розуміння обґрунтованості ухвалення вироків іменем України не лише потребою визначення базового суб'єкта відповідальності за правосудність вироків, але й необхідністю визначення того, хто буде відповідати за подальшу долю особи, які вчинила кримінальне правопорушення та яка відбуває покарання» (с. 9) та «пропозиції щодо поступового звуження реалізації інституту судимості та приведення його

до сучасних гуманістичних вимог конституційних вимог, обмеживши її реалізацію лише щодо виконання публічно-владних повноважень» (с. 10).

4. В ході дослідження дисертанткою історичних аспектів правового статусу засуджених від часів Давньої Русі до сучасного часу (підрозділ 1.2) у межах дослідження дорадянських часів нею випущена з уваги специфіка цього аспекту за часів знаходження окремих територій сучасної України у складі Австро-Угорської та Російської імперій. Ця прогалина знайшла своє відображення й на рівні висновків роботи, в яких зазначено, що «в історії дорадянської України питання, пов'язані з правовою політикою відбування покарання та статусом засуджених отримали певне закріплення перш за все у Статуті Великого Князя Ярослава, Конституції УНР, а також у Законах про тимчасовий державний устрій України Гетьмана Павла Скоропадського» (с. 49, 75). Втім, враховуючи наявність достатньої правової бази для правової політики в цій сфері в Австро-Угорщині (зокрема, Кримінального кодексу 1852 року, який діяв в межах Галичини та Буковині) та Російській імперії (Звід законів (1832/1835), Уложення про покарання кримінальні та виправні (1845), Устав про засланих (1822, 1895 та 1909), Кримінальне уложення (1903)), увага до цього аспекту була б доцільною з огляду виявлення як загальних закономірностей гуманізації правового статусу засуджених, так і результатів порівняльно-правового аналізу їх становища на різних територіях сучасної України, що сприяло б формулюванню більш зважених висновків в цій частині роботи.

5. Висновок дисертантки, що «громадянство також не слід включати до структури такого статусу» (пункт 14 Висновків до Розділу 2, с. 178) вважаємо недостатньо обґрунтованим, у тому числі, з огляду на неврахування нею низки важливих відмінностей у правовому статусі засуджених у питанні порядку відбування покарання, що пов'язано з наявністю або відсутністю у них певних прав в залежності від фактору громадянства (так, засуджені іноземці мають гарантоване право на дипломатичний захист, а іноземці, засуджені до позбавлення волі, можуть бути передані для подальшого відбування покарання до країни, громадянами якої вони є; громадяни ж України, які вчинили злочин за межами країни, не можуть бути видані іншій державі, але підлягають відповідальності за українськими законами).

6. Апелуючи у межах підрозділу 1.2 до світових та європейських стандартів конституційно-правового статусу засуджених, дисертантка лишає поза увагою низку ключових міжнародно-правових актів в цій сфері, зокрема, правові акти ЄС, включаючи Договір про ЄС (1992) і Договір про функціонування ЄС (1957/2007), в яких закріплені принципи поваги до прав людини та зобов'язання інституцій ЄС і держав-членів дотримуватися стандартів Ради Європи, а також Хартію основних прав ЄС (2000), який є головним конституційним документом ЄС, в якому, окрім іншого, встановлена абсолютна заборона катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. Водночас, увага до цих актів в контексті теми і завдань дослідження була б доречною, враховуючи євроінтеграційні прагнення України.

7. В роботі значною мірою не дотримано правил офіційно-ділового стилю при згадуванні нормативно-правових актів та рішень судів в частині вимог щодо їх правопису, їх назв та реквізитів (у тому числі, на с. 50, 51, 55, 56, 66, 75, 76, 78, 79, 84, 108, 142, 144, 146, 161, 166); мають місце порушення правил цитування різного роду джерел, включаючи нормативно-правові акти та судову практику (у тому числі, на с. 44, 45, 46, 55-58, 60, 66, 108, 142); до Списку використаних джерел не включено деякі джерела, які дисертанткою цитовані в ході тексту роботи та на які здійсненні посилання в обґрунтування її тверджень – це стосується, у тому числі, Загальної декларації прав людини (цитується на с. 51-53, 57, 59, 62), рішень Верховного Суду США (с. 55-56), Європейських пенітенціарних правил (с. 66), рішень Європейського Суду з прав людини (с. 67), нормативно-правових актів України (с. 135-136).

Також в рукописі спостерігається певна непослідовність викладення матеріалу (у тому числі, в підрозділі 1.2 при дослідженні історії відображення конституційно-правового статусу засуджених в історичних правових джерелах) та недостатній ступінь узагальненості позицій висновків до розділів (так, наприклад, пункти 5, 6 і 7 Висновків до Розділу 2 щодо

ознак конституційно-правового статусу можна було б об'єднати в одне речення без втрати суті змісту).

ВОРОНОВ Марк Миколайович, кандидат юридичних наук (спеціальність 12.00.02 – конституційне право), доцент, доцент кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (**офіційний рецензент**).

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. У підрозділі 1.3 дисертації, присвяченому аналізу міжнародно-правових засад та зарубіжного досвіду конституційного регулювання правового становища засуджених, авторка здійснює огляд відповідних положень конституцій окремих держав та міжнародно-правових актів, зокрема Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі) та Європейських пенітенціарних правил. Проте аналіз зарубіжних конституційних моделей є достатньо фрагментарним та не завжди систематизованим з урахуванням правознавчих підходів порівняльного конституційного права. Зокрема, у науці порівняльного конституціоналізму прийнято виділяти кілька усталених моделей конституційного закріплення правового становища засуджених: ліберальну (де акцент робиться на збереженні максимально широкого кола прав), соціальну (де держава зобов'язується забезпечувати умови для виправлення та ресоціалізації засудженого), змішану (де поєднуються елементи обох підходів), а також постколоніальну, що має свою специфіку у низці держав Азії та Африки. Відсутність відповідної класифікаційної схеми у підрозділі 1.3 дещо знижує порівняльно-правовий потенціал дослідження та унеможливує чітке визначення місця України у системі зарубіжних конституційно-правових моделей. На наш погляд, застосування типологічного підходу до зарубіжного досвіду істотно збагатило б обґрунтованість авторських висновків і пропозицій щодо

2. У підрозділі 2.1 дисертантка, досліджуючи питання поняття та елементів конституційно-правового статусу засуджених в Україні (зокрема, на сторінці 104), стверджує, що юридична відповідальність не входить безпосередньо до структури конституційно-правового статусу засуджених, а має виключно «достатусний» (як підстава набуття статусу) або «післястатусний» (як чинник його трансформації при вчиненні нових правопорушень) характер. З такою однозначною позицією складно погодитися повною мірою. У сучасній теорії конституційного права правовий статус суб'єкта є складною, багатовимірною категорією. Якщо загальний конституційний статус людини і громадянина дійсно може розглядатися без обов'язкового включення ретроспективної юридичної відповідальності до його ядра, то статус *засудженого* є унікальним. Сама етимологія та онтологічна сутність поняття «засуджений» нерозривно пов'язана із фактом притягнення особи до кримінальної відповідальності та реалізації кари. Відповідальність тут виступає не просто зовнішнім тригером (підставою), а іманентною, триваючою та визначальною властивістю цього статусу. Процес відбування покарання - це і є процес безперервної реалізації юридичної відповідальності у просторі і часі. Крім того, перспективна (позитивна) юридична відповідальність (обов'язок неухильно дотримуватися режиму відбування покарання) та дисциплінарна відповідальність засуджених є невід'ємними складовими їхнього повсякденного правового становища. Штучне вилучення юридичної відповідальності зі структури статусу відриває наслідок (усіченість статусу та правообмеження) від його першопричини (відповідальності держави та особи), що дещо збіднює теоретичну конструкцію статусу засудженого.

3. У підрозділі 2.4 дисертації, присвяченому гарантіям конституційно-правового статусу засуджених, авторка обґрунтовано акцентує увагу на необхідності розробки та вручення засудженим пам'ятки про їхні права. Однак у роботі недостатньо висвітлено питання про роль інститутів громадянського суспільства, зокрема, незалежних органів пробації, правозахисних організацій, омбудсмена - у системі гарантій конституційно-правового статусу засуджених. Враховуючи закритість пенітенціарних установ та реальну вразливість засуджених, саме зовнішній громадський контроль є однією з ключових гарантій

реалізації їхніх конституційних прав, і ця тема заслуговує на більш розгорнутий самостійний аналіз.

ПЕРЕДЕРІЙ Олександр Сергійович, кандидат юридичних наук (спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень;), доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (**офіційний рецензент**)

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. Автор дисертації, у контексті розкриття міжнародно-правових засад та зарубіжного досвіду конституційного регулювання правового становища засуджених, наводить опис джерел міжнародно-правового регулювання правового статусу зазначеної категорії осіб (с. 69). Серед них згадано акт «м'якого права» - Рекомендацію R (2006) 2 Комітету Міністрів Ради Європи «Європейські пенітенціарні правила». Зазначений документ передбачає систему модальних заходів, спрямованих на стійке гарантування засудженим реалізації їх конституційних прав. Одне з них – конституційне право на правову допомогу і форми її надання. Автор у рукописі дисертації двічі поверхнево і фрагментарно згадує зазначене право в аспекті аналізу зарубіжної правозастосовної практики із захисту конституційних прав засуджених і надання безкоштовної правової допомоги (с. 138, с. 166). При цьому, докладно розкриваючи особливості реалізації в Україні права на медичну допомогу, психіатричну допомогу, право засудженого на правову допомогу як універсальний міжнародний стандарт залишилося поза фокусом основної уваги автора дисертації:

2. У дисертації автором справедливо наголошується на тому, що загальною тенденцією наукової розробки сучасного конституціоналізму є «цифровий конституціоналізм» (с. 47). Беручи до уваги поглиблення діджиталізації та цифровізації усіх сфер державного управління і суспільного життя, вплив цих процесів на реалізацію конституційних прав засуджених в Україні у дисертації не розкрито. Тим більше, у ст. 107, 110 чинного Кримінально-виконавчого кодексу України право засудженого використовувати потенціал сучасних інформаційних технологій у процесі реалізації деяких конституційних прав гарантовано.

3. На сторінках рукопису дисертації, автор неодноразово згадує про особливу категорію засуджених осіб – неповнолітніх громадян, дітей. Зокрема, на с. 95-96 дисертації розкривається особливості конституційно-правового статусу дитини в Україні. У висновках до розділу 2 справедливо відзначається певна проблемність, коли конституційно-правовий статус дитини «накладається» на конституційно-правовий статус засудженої особи. Проте, сутнісні особливості співвідношення таких статусів розкрито мінімально.

4. У висновках до роботи автор наголошує, що перехід від ліберального до соціального конституціоналізму, а також формування пенітенціарного конституціоналізму формує уявлення про універсальний характер людської гідності як ключової телеологічної домінанти відбування покарання (с. 189). Вважаємо, що автору доцільно конкретизувати викладену позицію з огляду на її багатоманітне змістовне наповнення.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада **присуджує**

Альбіні Андріївні Дьяковій

(власне ім'я, прізвище, здобувача (ки) у давальному відмінку)

ступінь/ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право

(галузь знань)

за спеціальністю (спеціальностями)

081 Право

(код і найменування спеціальності (спеціальностей))

відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Окрема думка члена разової ради додається (за наявності).

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Віталій СЕРЬОГІН

(власне ім'я та прізвище)

